

Sebastian SPINEI

**ORGANIZAREA
PROFESIILOR JURIDICE
LIBERALE**

Universul Juridic

București

-2010-

Editat de **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Copyright © 2010, **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOTIT DE SEMNĂTURA ȘI
STAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE INTERIORUL
ULTIMEI COPERTE.**

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SPINEI, SEBASTIAN**

**Organizarea profesiilor juridice liberale / Sebastian
Spinei. – București : Universul Juridic, 2010
ISBN 978-973-127-318-1**

34

REDAȚIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.665**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL telefon: **021.314.93.15; 0733.673.555**
DISTRIBUȚIE: tel./fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

**COMENZI ON-LINE,
CU REDUCERI DE PÂNĂ LA 15%**

Cuprins

CAPITOLUL I

PRELIMINARII. TERMINOLOGIE. INSTITUȚII

JURIDICE ȘI JUDICIARE	5
1. Poziționarea materiei în sistemul dreptului.....	5
2. Terminologie.....	8
3. Justiția ca funcție a statului și serviciu public.....	10
4. Elemente de drept judiciar	11
4.1. Principii judiciare.....	11
4.1.1. Autonomia justiției.....	11
4.1.2. Accesul liber la justiție.....	12
4.1.3. Constituirea instanțelor judecătorești într-un sistem ierarhic	13
A. Structura procesului și a sistemului instanțelor judecătorești	13
B. Caracterul ierarhiei judiciare	18
4.2. Instituții procedurale	19
4.3. Instituții ale autorității judecătorești	21
4.4. Profesiile juridice	27
4.5. Partenerii justiției	28

CAPITOLUL II

PROFESIA DE AVOCAT	30
1. Considerații introductive.....	30
1.1. Rolul avocatului	34
1.2. Imaginea avocatului	38
2. Principiile avocaturii. Principii structurale și funcționale	41
2.1. Principiul profesionismului.....	42
2.2. Monopolul asupra activității de asistență juridică	42

2.3. Principiul autonomiei și descentralizării.....	44
2.4. Principiul organizării și funcționării în mod democratic a avocaturii.....	45
2.5. Principiul colegialității.....	46
3. Organizarea profesiei de avocat.....	46
3.1. Baroul.....	47
3.1.1. Adunarea generală.....	49
3.1.2. Consiliul baroului.....	50
3.1.3. Decanul.....	53
3.2. Uniunea Națională a Barourilor din România – U.N.B.R.....	54
3.2.1. Congresul avocaților.....	55
3.2.2. Consiliul U.N.B.R.....	57
3.2.3. Comisia Permanentă a U.N.B.R. se întreunește înaintea ședințelor Consiliului U.N.B.R. și ori de câte ori este necesar, la convocarea președintelui U.N.B.R.....	60
3.2.4. Președintele U.N.B.R.....	61
4. Principiile activității avocațiale.....	62
5. Activitatea avocatului.....	66
5.1. Asistența în cadrul procesului.....	73
5.2. Formele și modalitățile de exercitare a profesiei de avocat.....	75
5.3. Raportul juridic dintre avocat și client.....	82
5.4. Asistența judiciară din oficiu și gratuită.....	86
5.5. Organizarea activității de acordare a asistenței judiciare.....	95
6. Statutul avocatului.....	102
6.1. Înscrierea și primirea în avocatură.....	102
6.2. Avocatul stagiar.....	108
6.3. Tabloul avocaților.....	111
6.4. Cazurile de nedemnitate și de incompatibilitate.....	113

6.5. Interdicții	117
6.6. Suspendarea și încetarea calității de avocat. Transferarea avocaților	121
6.7. Drepturile și obligațiile avocatului.....	122
6.7.1. Drepturile avocatului.....	122
A) Dreptul la ocrotire legală	122
B) Dreptul de a acorda asistență juridică	124
C) Dreptul la păstrarea secretului profesional.....	126
D) Dreptul la contactul cu clientul.....	128
E) Dreptul la onorariu și la acoperirea cheltuielilor făcute în interesul clientului.....	129
F) Dreptul la sediu profesional și la spații în sediile instanțelor judecătorești	133
G) Dreptul de a alege și de a fi ales în organele de conducere ale profesiei	134
H) Dreptul la asigurări sociale	135
I) Alte drepturi ale avocatului	136
6.7.2. Îndatoririle avocatului	137
A) Obligații în raport cu clientul.....	138
B) Obligații în raport cu instanțele, alte autorități ori persoane.....	152
C) Obligații în raport cu profesia și ceilalți avocați	153
7. Litigii și conflicte profesionale	165
8. Răspunderea juridică a avocaților	166
8.1. Răspunderea penală.....	166
8.2. Răspunderea civilă	166
8.3. Răspunderea disciplinară	168

CAPITOLUL III

PROFESIA DE EXECUTOR JUDECĂTORESC

1. Considerații introductive. Funcțiile profesiei. Izvoarele organizării profesiei	171
---	-----

2. Principiile organizării profesiei de executor judecătoresc	173
3. Structurile și organele profesiei	175
3.1. Camera executorilor judecătorești	175
3.1.1. Adunarea generală.....	176
3.1.2. Colegiul director	176
3.1.3. Președintele colegiului director.....	179
3.2. Uniunea Națională a Executorilor Judecătorești	179
3.2.1. Congresul	181
3.2.2. Consiliul	182
3.2.3. Președintele	184
3.2.4. Biroul executiv	185
4. Principiile activității	186
5. Activitatea executorului judecătoresc	189
6. Statutul executorului judecătoresc	194
6.1. Numirea executorului judecătoresc.....	194
6.2. Executorul judecătoresc stagiar	196
6.3. Incompatibilități și interdicții.....	200
6.4. Încetarea și suspendarea calității de executor judecătoresc.....	201
6.5. Drepturile și obligațiile executorului judecătoresc	202
6.6. Răspunderea juridică a executorului judecătoresc .	207
6.6.1. Răspunderea penală.....	207
6.6.2. Răspunderea civilă	208
6.6.3. Răspunderea disciplinară	208
7. Controlul activității executorului judecătoresc	209
7.1. Controlul judecătoresc	209
7.2. Controlul profesional	210

CAPITOLUL IV

PROFESIA DE NOTAR PUBLIC

1. Considerații introductive. Rolul și funcțiile profesiei. Surse normative	213
---	-----

2. Principiile organizării profesiei de notar public.....	216
3. Organizarea profesiei	218
3.1. Camera Notarilor Publici	218
3.1.1. Adunarea generală.....	219
3.1.2. Colegiul director	220
3.1.3. Președintele	221
3.2. Uniunea Națională a Notarilor Publici.....	222
3.2.1. Congresul	222
3.2.2. Consiliul Uniunii.....	224
3.2.3. Biroul executiv	227
3.2.4. Președintele	227
4. Principii ale activității notariale	228
5. Activitatea notarială	232
6. Statutul notarului public.....	240
6.1. Numirea notarului public	240
6.2. Notarul stagiar.....	242
6.3. Incompatibilități și interdicții.....	248
6.4. Încetarea și suspendarea calității de notar public	249
6.5. Drepturile și obligațiile notarului public.....	252
6.6. Răspunderea juridică a notarului public.....	256
6.6.1. Răspunderea penală.....	256
6.6.2. Răspunderea civilă	257
6.6.3. Răspunderea disciplinară	258
7. Controlul activității notariale	259
 Notă	 263

CAPITOLUL I

PRELIMINARII. TERMINOLOGIE. INSTITUȚII JURIDICE ȘI JUDICIARE

1. Poziționarea materiei în sistemul dreptului

Inițiem demersul didactic de față, care își propune realizarea unui examen al sistemului profesiilor juridice liberale din România, cu evocarea uneia din categoriile fundamentale ale dreptului – *norma juridică*.

Aceasta poate fi definită ca fiind regula de conduită socială instituită sau recunoscută de stat, obligatoriu de respectat în raporturile dintre subiectele de drept, sub garanția intervenției, în situația încălcării lor, a forței de constrângere a statului¹.

Norma juridică face parte din chiar conținutul fenomenului social complex care este Dreptul² și produce două categorii de efecte directe asupra materiei care constituie obiectul prezentului studiu. Mai întâi, norma determină sau provoacă intervenția instituțiilor analizate. Pe de altă parte, ea le reglementează acțiunea și organizarea.

¹ I. Santai, *Introducere în studiul dreptului*, Ed. Shock SRL, Sibiu, 1992, p. 43. V., cu privire la *constrângerea socială* ca element definitoriu al normei juridice, și E. Herovanu, *Principiile procedurii judiciare*, Institutul de Arte Grafice „Lupta” N. Stroilă, București, 1932, pp. 2-3.

² Dreptul (drept pozitiv, drept obiectiv) se definește ca ansamblu ori totalitate a normelor juridice în vigoare la un anumit moment – I. Santai, *op. cit.*, p. 25.

Sfera cea mai largă de grupare a normelor juridice o constituie *ramura de drept*, după criteriul obiectului de reglementare¹ sau al relațiilor sociale pe care le guvernează.

Existența, în cadrul unui sistem juridic, a ramurilor de drept distincte denumite drept civil² și drept penal, pe de o parte, drept procesual civil și drept procesual penal, pe de altă parte, are suport și corespondent în practicarea diviziunii normelor juridice în norme de drept material (substanțial) și norme procedurale (de drept procesual, de procedură).

Norma de drept material impune, interzice ori recomandă o anumită conduită, un anumit tip de acțiune, stabilește drepturi și obligații corelative pentru părțile *raporturilor juridice* (raporturi sociale reglementate de norma juridică). Normele de drept material sunt grupate în ramuri de drept privat (drept civil, dreptul familiei, drept comercial, dreptul muncii) sau de drept public (drept constituțional, drept administrativ, drept penal).

Raporturile juridice de drept substanțial se realizează, de regulă, prin îndeplinirea benevolă a obligațiilor ce revin subiecților acestor raporturi.

Ordinea de drept este deci starea normală a societății, aceea în care drepturile subiective sunt respectate datorită forței și autorității lor proprii.

Nesocotirea drepturilor subiective, neîndeplinirea obligațiilor semnifică ori implică încălcarea normei de drept material și poate avea ca efect apariția unui ***litigiu*** între părțile raportului juridic.

În societatea modernă, într-un stat de drept, operează postulatul potrivit căruia *nimănui nu îi este permis să își facă singur dreptate*.

Soluționarea litigiilor prin protejarea ori restabilirea drepturilor subiective sau aplicarea unor remedii supletive ori com-

¹ *Idem*, p. 93.

² Utilizăm aici sensul cel mai larg al noțiunii, echivalent cu cel de „drept privat”.

pensatorii constituie monopolul¹ și sarcina statului, care exercită această funcțiune prin organele sale specializate – *instanțele judecătorești*.

Totalitatea acestora constituie *puterea judecătorească* sau *sistemul judiciar*.

Activitatea de soluționare a litigiilor este reglementată de ***normele de drept procesual***.

Dreptul procesual *lato sensu*, numit și drept judiciar sau drept jurisdicțional², cuprinde normele de procedură propriu-zisă, normele de competență și normele de organizare judiciară³.

Procedura propriu-zisă vizează regulile după care se desfășoară un *proces*. Noțiunea de proces desemnează activitatea de soluționare a litigiilor (cauzelor) și de punere în aplicare a dispozițiilor din hotărârile judecătorești și alte titluri executorii. Este cadrul în care se manifestă forța de constrângere a statului.

Date fiind trăsăturile și finalitățile specifice ale fiecărei ramuri de drept substanțial „tutelare”, s-au cristalizat și două mari ramuri de drept procedural:

– dreptul procesual penal stabilește regulile după care se desfășoară procesul penal, care are ca finalitate, atunci când este alegată săvârșirea unei infracțiuni⁴, verificarea existenței

¹ Instituția arbitrajului privat (Cartea IV, *Despre arbitraj*, art. 340-370³ C. pr. civ.) constituie excepția de la principiul potrivit căruia statul are monopolul administrării justiției.

² A se vedea I. Leș, *Tratat de drept procesual civil*, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 12.

³ *Idem*, p. 28. A se vedea și C.H. van Rhee, *Civil Procedure: A European Ius Commune?*, în *European Review of Private Law*, 2000, p. 589 și nota nr. 4. Unii autori afirmă și existența categoriei normelor de executare silită (v. Ion Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 4).

⁴ Infracțiunea este definită de Codul penal (art. 17 alin. 1) ca fiind fapta care prezintă pericol social (aduce atingere unor valori sociale), săvârșită cu vinovăție și prevăzută de legea penală. V., pentru definițiile oferite de doc-

răspunderii penale, aplicarea unei sancțiuni specifice și, dacă e cazul, despăgubirea celui vătămat.

– dreptul procesual civil are o strânsă legătură cu dreptul privat. El reglementează procedura de soluționare a litigiilor civile, comerciale și de dreptul familiei. El este dreptul procedural comun în litigiile de dreptul muncii, de drept administrativ, funciar, fiscal etc.¹

Regulile de *competență* stabilesc atribuțiile organelor judiciare în raport cu alte organe cu atribuții jurisdicționale și realizează o delimitare a sarcinilor în interiorul sistemului instanțelor.

Organizarea judiciară include reglementarea și studiul structurii sistemului instanțelor, al statutului magistraților, dar și, într-un sens larg, al unor organe, instituții și ordine profesionale conexe cu sistemul instanțelor (Consiliul Superior al Magistraturii, Ministerul Public, auxiliarii și partenerii justiției constituiți în corpuri de profesii liberale etc.).

2. Terminologie

Noțiunea de *justiție* (din lat. *justitia*, care derivă din *justus* – legal, drept, corect, și *jus* – drept, lege²) are mai multe semnificații.

trină și alte considerații, C. Butiuc, *Manual de drept penal: partea generală*, Ed. Universității Lucian Blaga, Sibiu, 2006, pp. 68-69. A se vedea și M. Bădilă, *Drept penal. Partea specială*, vol. I, Ed. Altip, Alba Iulia, 2006, pp. 5-6. Vinovăția penală reprezintă atitudinea de conștiință și voință a autorului față de infracțiunea săvârșită (v. și C. Butiuc, *op. cit.*, p. 96). Vinovăția penală cunoaște forma intenției și culpei (*stricto sensu*). Vinovăția este și element constitutiv al delictului civil ori al contravenției din dreptul administrativ.

¹ Procedurile administrative, fiscale, comerciale, de dreptul muncii etc., sunt proceduri speciale în raport cu procedura civilă.

² Websters New Dictionary on PowerCD, Zane Publishing, Inc., Dallas, Texas, 1995.

Sensul ei primordial și determinant este acela de dreptate ori echitate. Apoi, ea desemnează și totalitatea instanțelor judecătorești ori totalitatea instituțiilor judiciare dintr-un anumit stat (precum în sintagmele *Justiția română* sau *sistem de justiție*). În fine, prin noțiunea în discuție se înțelege și acea funcțiune sau formă fundamentală de activitate a statului constând în soluționarea litigiilor (în acest sens, justiția se materializează în activitatea desfășurată de instanțele judecătorești și celelalte organe de jurisdicție)¹.

Termenul *jurisdicție* (cu etimonul în lat. *jurisdiction* – administrarea legii, din *jus*, *juris* și *dictio* – vorbire, *dicere* – a spune²) are un sens comun, acela de autoritate ori putere în general, și mai multe sensuri specializate:

a. acela de funcție de administrare a justiției ori de autoritate ori putere legală de a examina și decide într-o cauză, respectiv asupra unui conflict ivit între subiecte de drept (funcțiunea jurisdicțională semnifică deci puterea/datoria de *a spune dreptul* – de a soluționa litigiile);

b. instanță, categorie de instanțe sau sistemul instanțelor;

c. competență (sfera de acțiune ori raza teritorială a unei autorități)³.

Noțiunea *judiciar* (din lat. *judiciarius*, derivat din *judicium* – hotărâre, instanță), utilizată în expresii precum organizare judiciară, sistem judiciar, instituții judiciare etc., semnifică administrarea justiției ori ceea ce se referă la această activitate⁴.

¹ Mircea N. Costin, în M. N. Costin, I. Leș, Mircea Ștefan Minea, Călin M. Costin, Sebastian Spinei, *Dicționar de procedură civilă*, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 547. A se vedea și V. M. Ciobanu, *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*, Ed. Național, București, 1997, pp. 10-11.

² Websters Dictionary.

³ *Dicționar ...*, p. 545.

⁴ Roger Perrot, *Institutions judiciaires*, Editions Montchrestien, Paris, 2008, p. 4.

Procesul poate fi definit ca fiind cadrul formal în care se soluționează un diferend între două sau mai multe persoane, care implică o activitate complexă realizată de instanța de judecată, părți și alți participanți, între care se stabilesc raporturi juridice specifice, în scopul realizării sau stabilirii drepturilor și intereselor încălcate sau contestate ori a compensării prejudiciilor produse (proces civil) sau în scopul stabilirii vinovăției unei persoane acuzate că a săvârșit o infracțiune și aplicării unei sancțiuni – în principiu, privative de libertate (proces penal).

3. Justiția ca funcție a statului și serviciu public

Principiul separației puterilor în stat¹, principiu fondator și fundamental al societăților moderne, proclamat și în Constituția României², a cunoscut de-a lungul timpului amendamente și nuanțări³.

Una din modificările de substanță ale conținutului conceptului ni se pare a fi deplasarea de ordin axiologic dinspre ideea de putere spre aceea de sarcină ori funcțiune a statului⁴.

În societățile moderne, justiția este o funcție fundamentală a statului, iar administrarea ei reprezintă unul din atributele esențiale ale suveranității.

¹ Principiul a fost conceptualizat de Locke și Montesquieu și practicat pentru prima dată în ordinea constituțională instituită de SUA și Franța în sec. XVIII.

² Art. 1 alin. 4: Statul se organizează potrivit principiului separației și echilibrului puterilor – legislativă, executivă și judecătorească – în cadrul democrației constituționale.

³ V. M. Ciobanu, *op. cit.*, p. 12.

⁴ *Idem*, 13. A se vedea și I. Leș, *Instituții judiciare contemporane*, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 2, 30; Bianca Selejan-Guțan, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. II, Ed. Universității Lucian Blaga, Sibiu, 2005, p. 18; Giorgio del Vecchio, *Lecții de filosofia dreptului*, Ed. Europa Nova, f.a., p. 279; E. Herovanu, *op. cit.*, p. 24.

Principiul potrivit căruia statul, în mod exclusiv, e îndrituit să exercite funcția jurisdicțională (principiul monopolului asupra administrării justiției¹) generează corolarul potrivit căruia el, respectiv organele sale specializate, au și datoria de a îndeplini justiția.

Datoria și funcțiunea de administrare a justiției² implică organizarea unui serviciu public, a unor structuri apte să realizeze activitatea jurisdicțională.

Un atare serviciu public trebuie organizat pe baza unor principii proprii, funcționale și autonome.

4. Elemente de drept judiciar³

4.1. PRINCIPII JUDICIARE⁴

1. Principiul separației puterilor în stat a generat o serie de principii derivate ori principii-garanții, care au în vedere raporturile dintre justiție și factorii exteriori acesteia.

4.1.1. Autonomia justiției semnifică realizarea funcției jurisdicționale fără ingerințe externe. Principiul se referă la re-

¹ I. Leș, *Instituții ...*, p. 31.

² V., pentru distincția între funcția jurisdicțională (categorie-gen; poate fi exercitată, în baza unor dispoziții legale speciale, și de alte autorități decât instanțele judecătorești) și cea judiciară (categorie-specie; jurisdicția de ordin judiciar este exercitată de instanțele judecătorești) – I. Leș, *Instituții ...*, p. 6.

³ Noțiunea de drept judiciar, larg utilizată în dreptul occidental (francez, spaniol etc.), are același conținut ca și noțiunea de drept procesual civil *lato sensu*, amintită anterior – v. *supra*, Secțiunea 1 „Poziționarea materiei în sistemul dreptului” a Capitolului I, respectiv include procedura, organizarea judiciară și executarea silită.

⁴ V., pentru o analiză exhaustivă a principiilor organizării judiciare, I. Leș, *Instituții ...*, pp. 30-76, V. M. Ciobanu, *op. cit.*, pp. 42-52.

lațiile dintre „puterile” sau autoritățile publice și este pus în operă printr-o riguroasă delimitare a atribuțiilor ce revin legislativului, executivului și autorității judecătorești.

Independența judecătorilor implică soluționarea litigiilor fără nici o imixtiune din partea vreunei autorități sau persoane¹ și se referă la poziția magistraților în cadrul activității de judecată pe care aceștia o îndeplinesc în mod concret. Judecătorii nu sunt subordonați în nici un fel față de reprezentanții altor autorități publice, deținătorii de demnități politice ori administrative, magistrații care exercită funcții de conducere ori care fac parte din instanțe superioare ori din autogovernarea magistraturii.

Independența judecătorilor trebuie să genereze ori să permită **imparțialitate**, adică neutralitate față de poziția și interesele părților litigante.

4.1.2. Accesul liber la justiție constituie un principiu fundamental al organizării oricărui sistem judiciar democratic. Acesta are în vedere raportul dintre membrii societății și serviciul public al justiției, care trebuie organizat de stat. El este consacrat de o serie de norme internaționale, precum art. 8 din Declarația Universală a Drepturilor Omului („*Orice persoană are dreptul să se adreseze în mod efectiv instanțelor judiciare competente împotriva actelor care violează drepturile fundamentale ce îi sunt recunoscute prin constituție sau prin lege*”) și art. 6 alin. 1 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale („*Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter*

¹ Art. 124 alin. 3 din Constituția României: *Judecătorii sunt independenți și se supun numai legii.*

civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa”).

În România, principiul este prevăzut în art. 21 din Constituție („Orice persoană se poate adresa justiției pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor sale legitime. Nici o lege nu poate îngreuna exercitarea acestui drept”).¹

Accesul liber la justiție implică în primul rând existența unor structuri judiciare corespunzătoare.

Pe de altă parte, accesul liber la justiție presupune și exercitarea drepturilor procedurale subsecvente potrivit cu scopul lor socialmente acceptat. Exercitarea cu rea-credință a dreptului la acțiune poate atrage după sine obligarea părții la plata unei amenzi civile sau obligarea la plata cheltuielilor de judecată a celui care a promovat o acțiune temerară.

4.1.3. Constituirea instanțelor judecătorești într-un sistem ierarhic

Orice sistem judiciar este constituit dintr-o multitudine de instanțe.

Unul dintre principiile de tehnică de organizare a sistemului judiciar este și acela al așezării instanțelor judecătorești într-o formulă piramidală, ierarhică.

Rațiunea acestei modalități de configurare este faptul că fiecarei categorii de instanțe i-au fost rezervate funcțiuni și atribuții specifice, determinate de structura procesului.

A. Structura procesului și a sistemului instanțelor judecătorești

Sistemul clasic al procesului, indiferent de natura sa, este acela care cunoaște două faze majore ale judecății: judecata în

¹ Principiul este redat și de art. 6 din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, care reproduce textul constituțional.

fond (în primă instanță), în care se pronunță o primă hotărâre în cauza dedusă justiției, și judecata în căile de atac (în faza controlului judiciar), în care o instanță superioară ierarhic¹ cenzurează hotărârea pronunțată de instanțele inferioare (o modifică ori o desființează).

Dintre formele variate de căi de atac imaginate în diverse sisteme juridice, amintim doar două, cele mai uzitate:

– apelul, prin intermediul căruia instanța superioară celei care a pronunțat hotărârea atacată poate reexamina cauza în întregul ei, verificând atât criticile de nelegalitate² cât și pe cele de netemeinicie³;

– recursul, în cadrul căruia instanța superioară (de regulă, instanța supremă⁴) cenzurează doar aspectele de nelegalitate ale hotărârilor.

Judecata în fond și judecata în apel sunt expresiile procesuale ale realizării principiului dublului grad de jurisdicție⁵.

Funcțiunile pe care diversele categorii de instanțe sunt chemate să le exercite în proces determină diferențierea și poziționarea lor în sistemul judiciar.

¹ Există și căi de atac soluționate de aceeași instanță care a pronunțat hotărârea atacată (căi de atac de retractare) – revizuirea, contestația în anulare.

² Legalitatea este calitatea hotărârii de a respecta întocmai textele de lege incidente în cauză. O hotărâre nelegală este una neconformă cu prescripțiile legii.

³ Temeinicia semnifică faptul că în hotărâre a fost corect reținută starea de fapt (faptele cauzei).

⁴ În sistemul Casației, practicat în mare parte din sistemele juridice romanice (denumite și continentale sau civiliste).

⁵ Principiu clasic, procedural și de organizare judiciară, care reclamă judecarea sub toate aspectele a aceleiași cauze, în mod succesiv, de către două instanțe diferite dar având puteri jurisdicționale identice, ultima instanță fiind superioară ierarhic celei dintâi. A se vedea I. Leș, *Instituții ...*, pp. 52-59; *Tratat ...*, p. 636, S. Spinei, *Recursul în procesul civil*, Ed. Hamangiu, București, 2008, pp. 40-41.